

“La literatura no opina sobre el món, el recrea”

Adrià Pujol sosté que la literatura és el lloc des del qual imaginem que les coses siguin d'una altra manera. JUANMA RAMOS.

Amb *I si. Especulacions sobre llenguatge i literatura*, publicat a Arcàdia, Adrià Pujol (Begur, 1974) planteja una demostració en viu de tot allò que es pot fer amb el llenguatge, des d'un poema a un guirigall. I ho fa assumint una forma paròdica de l'assaig que arrenca en un lloc deliberadament antiliterari: a la cua d'una oficina de correus on un individu mata l'espera vomitant-li a sobre tot de tòpics.

Aquest “i si” del títol és una correcció del “fer com si” de la literatura? L’“i si” no parla tant de la literatura com de nosaltres, de què som. A cada moment estem imaginant possibilitats. És humà, no literari. La literatura ho vehicula, ho lubrica: “I si m'enrolo en un vaixell i me'n vaig a caçar balenes?” Aquest és l’“i si” de Moby Dick. El “com si” serveix per simular. No oblidem que això és un llibre, i fins i tot la veu que sembla meua és un personatge. Tot és mentida, o tot és literatura. Fabrico una veu i l'estrafaig, però no soc jo. Al cap de cinc minuts de posar-te a escriure, ja ets un altre. Perquè el que has de fixar és la tirania del llenguatge. Ets tots els personatges que ets capaç de crear, fins i tot els objectes. Si hi ha

un telèfon vermell, tu ets aquest telèfon vermell. I el llenguatge arriba saturat de tòpics que condicionen l'escriptura i l'entrebanquen. T'adones que ets un sac de gemecs que diu bajanades tot el dia. Tenim herències molt enverinades. El primer pas és renunciar-hi i pensar per tu mateix. Volia un protagonista que fos verge i pogués pensar les coses de nou, perquè el llenguatge és un narcòtic, ens torna ganduls. Ningú no s'atura a pensar els llocs comuns. I una via per aturar-te és la literatura, un dels pocs espais que conec on pots pensar verge. I si les coses fossin d'una altra manera? Sosté que no hem de fer d'eco dels relats hegemònics, i clava unes quantes bufetades. Molt poques... No em carrego res; en el fons és un acte d'amor. Però escrit des del “riure-pensament”. Fa servir l'excurs delirant: escriu una idea, hi vincula una nota, de la nota n'extreu un asterisc que remet a un altre incís. És com el pensament en acció. És el riu mental, sí. Joyce difon el monòleg interior, però el copia d'un francès que escriu un llibre que no ha llegit ningú, *Les lauriers sont coupés*, d'Édouard Dujardin. Si poses un micròfon dins el cap d'algú hi ha un batibull, i aquest batibull s'ha de recrear literàriament. És difícil. I et trobes novel·les d'ara, de gent jove, on el monòleg interior és perfecte. No és versemblant; el pensament és dramàtic, és confús. Doncs ara imagina't un imbècil en una cua de correus, com pot ser coherent? A les novel·les d'ara hi ha uns diàlegs massa perfectes. Ahir rellegia *Sola*, de la Carlota Gurt, que és un llibre de puta mare, i enmig d'un diàleg em trobo un “quelcom”. En sèrio? En un diàleg? També va d'això, el llibre. Però quan ets deliberadament confús, també estàs fent una construcció. És clar. El meu llibre està treballat i refet una vegada i una altra perquè sembli un pensament boig. Les paraules s'han d'acompanyar, han de sobtar, les has de mastegar. En aquest llibre, creu-me, no hi ha ni una puta coma posada a l'atzar. Està triada amb bisturí fins i tot la combinació de planes i agudes. I l'efecte que produeix és el d'un paio que pensa a raig. Hi ha frases que estan construïdes de manera que soni la tònica a la tres, a la sis, a la vuit... El lector no té per què saber-ho; la música és el meu problema. També s'atreveix amb la poesia. I hi ha palíndroms amagats que no ha vist ningú, i frases que es poden llegir del dret i del revés. No cal que es detecti tot. Em sembla que ho faig cinc o sis vegades, que construeixo anagrames de la paraula “literatura”. Per què? Perquè el llibre va d'això. Quan parla dels grans temes de la literatura, hi incorpora també Catalunya, que fins ara s'havia canalitzat a través de la

novel·la històrica. Que Espanya ens roba i que el jovent no treballa són els llocs comuns de moda. La part ideològica també havia de ser satiritzada perquè es vehicula, com qualsevol altre relat, amb paraules. Per tant: pot ser que la ideologia sigui un producte literari? No pot ser una altra cosa. El fet de ser traductor de Perec té a veure amb la naturalesa d'aquest llibre? Des que el vaig traduir, Perec sempre té a veure amb el que escric. Amb el dret de ser intraduïble, per exemple. Ara han comprat els drets del llibre en castellà i el traductor, en Rubén Martín Giráldez, em diu que l'haurà de reescriure, perquè si no és impossible. Perec escriu sense pensar si el lector n'estarà content o si l'editor s'enfadarà, que és com ha de ser. Si no escrius així, què collons estàs fent? Escrius el que toca? Simplifiques perquè el lector, pobret, no s'hi hagi d'esforçar? Ja sé que el llibre el llegiran tres o quatre i diran: "Buf, quin pal." Perfecte, però és el llibre que jo volia escriure. Una cosa és deixar-te arrossegat pel llenguatge que circula de mà en mà, i l'altra és servir-te'n per entrar a l'"star System", com també qüestiona. Adoptes el llenguatge del lloc on vols treballar. El de la universitat, el del banc, el de la família, el de la tradició, el de dona, el de la catalanor, el de la gironor. Vas adoptant tics fixats. Per molt que m'ho carregui, no vol dir que no ho apreciï. Quan vull ser empordanès ja sé el que haig de fer, i és bonic, és humà. Ara, no és literari, i si volem fer literatura hem de fer una altra cosa, crec. Què és la literatura? He escrit 150 pàgines i no he acabat de contestar. La literatura serveix per tornar-ho a dir tot una altra vegada: arbre, família, tradició, el que vulguis, i sempre d'una manera diferent. Em posa molt nerviós cada vegada que es diu que els llibres salven vides. Com a lector no m'interessa gens saber quin trauma o ferida té l'autor: vull literatura. Es pot fer bona literatura a partir dels traumes, és clar, però necessitarà alguna cosa més, una vocació estètica, una manera de commoure i alterar el lector. Les dues veus que debaten al llarg del text reflecteixen aquesta dificultat de definir-la. Això ve de la tesi de Sapir i Worf, que l'any trenta ja deien que aquesta esquizofrènia és inherent a l'ésser humà, perquè quan tu o joensem, amb qui estem parlant si no és amb nosaltres mateixos? Com a mínim som dos. I després hi tens la veu de la parella, la del fill, la veu d'un mort. No és una malaltia, és normal. I la veu que et diu: això que estàs fent no val res. És horrible, però al llibre sosté que encara sort que hi és. Mira, jo en cinc dies et puc escriure una novel·la que guanyi el Sant Jordi o el Bertrana. Ja saps com ha de ser. Però hi ha la veu que et diu que no ho facis. De fet explica que va provar sort en un premi gran i no va guanyar, amb la qual cosa el seu argument es desarma: és com si el premi fos honest perquè no es va deixar enganyar. Va ser una reacció a aquesta merda d'escriure pensant que això és el que agradarà. Però tens raó, deixa el premi en un bon lloc. De tota manera, tots sabem què s'ha de dir i com s'ha de dir, en aquesta classe de premis. Una altra cosa és que hi juguis o no. I si necessites els calés, segur que ho fas. Francesc Serés és expert a dir el que toca i caure dret. Trobo que convé dir noms, perquè ens entenguem. No pot ser que fiem tota la feina a un crític com Ponç Puigdevall. No podem fer-ho entre tots i, de tant en tant, confessar que Maria Barbal no t'agrada? No se'm pot dir a mi que aquest llibre que he escrit no val res? A en Serés mateix, ningú no li ha dit que La casa de foc és dolentíssima. Sembla que si no ens fem costat, ens enfonsem com a país. Avui dia, a Catalunya, fins on jo sé, per sobre d'en Borja Bagunyà no hi hagi ningú més, pel que fa a les capacitats. És una bèstia. Però me'n foto perquè és dels que fan servir "dispositiu" i "desactivar" cada tres frases. A Els angles morts hi ha tot aquest mecanisme, i li dones corda i funciona de puta mare, però té una fredor! Què se li ha premiat? L'esforç. A mi també em costa fer llibres. En Miquel de Palol en fa sis cada tarda. Valorem l'obra o el que ha costat fer-la? Això és un discurs de diari d'esports. Potser hi falta la commoció, que és un dels efectes dels quals també parla. "Alterar" etimològicament significa esdevenir un altre. Què passa quan llegeixes? Una veueta que surt del llibre se't fica al cap i, per tant, és la teva veu, però te l'he donat jo, aquesta veu. És l'hòstia, i només passa amb la literatura. Els angles morts no ho fa, això, ni vol fer-ho. T'encasta contra la paret i et deixa estassat allà. Al dissetè parèntesi dius: "D'acord", i plegues. No l'ha acabat ningú, aquest llibre. En Borja està obsedit a desactivar coses, i tot el que sap crec que l'incapacita per deixar-se anar i fer alguna cosa que commogui. També es queixa que Alicia Kopf continuï sent convidada als festivals de literatura per un sol llibre que va escriure fa més de deu anys. Exacte, i Germà de gel no està gens malament. No és culpa de l'Alicia. Ja fa bé d'anar-hi, però és repugnant que hagin de tornar-la a convidar a explicar a Toronto com es fa un llibre. Que no hi ha més gent? Abans envieu-hi en Martí Gironell, que almenys n'ha escrit més i ho fa bé. Els seus llibres personalment no m'agraden, però en sap bastant més i s'hi dedica seriosament. Que es promocionin dones per "empoderar-les" té gaire sentit? Es porten les novel·les de dones que parlen de problemes de dones. Que està molt bé, collons, si és literatura ben feta. Però

no n'hi ha prou de ser dona. És com Màtrix: t'endolles a un tipus de relat. Hi ha molts tios jugant ara també a això i que són elogiats perquè "s'han obert". A mi si em valoressin per això em suïcidaria. El tema no fa bo un llibre. I mira que és obvi. El que compta és el nyigo-nyigo, com sona. Soc una noia que he marxat de ciutat i me'n vaig a viure a bosc i em trobo un pastor.... Si ets la Víctor Català et sortirà un bon llibre, però si no... Vaig triar la cua de correus per demostrar-ho. Narrativament és bastant improductiu, et situa en un lloc incòmode, doncs comencem aquí, a veure què passa, a veure si arribes a algun lloc que tingui interès. Molts alumnes de l'Aula d'Espectura comencen amb una posta de sol, i sempre els proposo el mateix exercici, que comencin sota un semàfor. És el que deia Pla. Més o menys deia que "descriure és més complicat que opinar, i per això tothom opina". La literatura no és una opinió sobre el món. És una recreació d'un món. Em sap greu perquè moltes escriptores ara s'han sentit cridades a opinar sobre la feminitat. És molt esgotador i no sé si ens fa gaire favor. La Montse Barderi, a la tercera o quarta pàgina de La vida autèntica, fa sortir l'expressió "cos heteronormatiu". Hòstia! I ho diu un nen de 9 o 10 anys. La literatura no diu coses com aquesta. Ara la gent ja parla així: potser seria un personatge creïble. M'hi nego, no és literatura. Els llibres no van sobre una cosa. De què va Moby Dick? A veure qui és el guapo que m'ho explica. Ara en canvi s'escriuen novel·les sobre el bulling. Se'n pot parlar en un article o un documental, però si vols fer literatura, aquest "sobre" no existeix. Fins i tot les novel·les que semblen transparents tenen alguna altra cosa sota la catifa. Van d'aquest "i si".

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 12-04-2022, Pàgina 14

-El Punt Avui. Nacional 12-04-2022, Pàgina 14

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2125596-la-literatura-no-opina-sobre-el-mon-el-recrea.html>